

Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020

Lausuntopyyntö esityksestä kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

Tartuntaketjuja jäljittävät ensisijaisesti viranomaiset tartuntatautilain määräämällä tavalla. Mobiilisovelluksella saatavat tiedot voivat kuitenkin näkemyksemme mukaan täydentää viranomaisten tekemää manuaalista jäljitystyötä. Sovellus auttaa viranomaisia saamaan selville tartunnan saaneen sellaisetkin kohtaamiset, jotka tämä on unohtanut, sekä kohtaamiset tuntemattomien kanssa.

Altistumisilmoitusten automatisointi voi lisäksi nopeuttaa altistuneiden eristäytymistä ja siten vähentää heidän kohtaamisiaan muiden ihmisten kanssa.

Mobiilisovelluksen yksityiskohtainen toimintatapa määrittelee tarkemmin siitä saatavat hyödyt. Viranomaisten tarpeiden ja kansalaisten yksityisyyden suojan välillä tehtävät kompromissit vaikuttavat merkittävästi mobiilisovelluksesta saatavaan apuun koronaepidemian hillitsemisessä.

Muistiossa kuvatun ratkaisun voi tulkita keskitetyksi, koska muistion mukaan kohtaamistietoja vertaillaan ja tunnisteet luodaan taustajärjestelmässä. Tämänhetkisten tietojemme perusteella muistiossa kuvattuun tavoitetilään voidaan kuitenkin päästä myös hajautetulla mallilla. Alla olevaan taulukkoon on nostettu muistiosta kohdat, joiden voidaan tulkita viittaavan keskitettyyn malliin, sekä vaihtoehtoinen toteutustapa hajautetulla mallilla.

Viittaus	Muistiossa esitetty	Hajautettu vaihtoehto
Esitys etenemisestä, kuva 1, sivu 5	Terveystieteiden tutkimuskeskus antaa A:lle avauskoodin, jonka avulla hän itse voi luovuttaa kontaktitiedot	Terveystieteiden tutkimuskeskus antaa A:lle avauskoodin, jonka avulla hän itse voi luovuttaa kohtaamisavaimensa

Lausunto 5.5.2020

	taustajärjestelmälle.	taustajärjestelmälle.
Esitys etenemisestä, kuva 1, sivu 5	Taustajärjestelmä lähettää B:lle tiedon mahdollisesta altistumisesta sekä toimintaohjeita.	B:n sovellus lataa taustajärjestelmästä kohtaamisavaimet ja vertaa niitä tallennettuihin kontaktitietoihin. Mikäli vastaavuus löytyy, sovellus antaa B:lle tiedon mahdollisesta altistumisesta sekä toimintaohjeita.
Esitys etenemisestä sivu 5	Jos hän tällöin syöttää koodin sovellukseen, se luovuttaa tallentuneet kontaktitiedot taustajärjestelmälle.	Jos hän tällöin syöttää koodin sovellukseen, se luovuttaa kohtaamisavaimensa taustajärjestelmälle.
Esitys etenemisestä sivu 5	Taustajärjestelmä lähettää kontaktitietojen perusteella kyseisille henkilöille varoituksen mahdollisesta altistumisesta koronavirukselle.	Sovellus lataa taustajärjestelmästä kohtaamisavaimet ja vertaa niitä tallennettuihin kontaktitietoihin. Mikäli vastaavuus löytyy, sovellus antaa henkilölle varoituksen mahdollisesta altistumisesta koronavirukselle.
Liite 2 sivu 1	Kun henkilö asentaa sovelluksen omaan laitteeseensa, rekisteröitymisvaiheessa taustajärjestelmä luo hänelle yksilöllisen pseudonymisoidun tunnisteen.	Kun henkilö asentaa sovelluksen omaan laitteeseensa, rekisteröitymisvaiheessa sovellus luo hänelle yksilöllisen pseudonymisoidun tunnisteen.

Suosittelimme valtakunnalliseen ratkaisuun vaiheistettua käyttöönottoa, jotta sovelluksesta on hyötyä mahdollisimman pian.

Ensimmäisessä vaiheessa ehdotamme käyttöönotettavaksi hajautettua mallia, joka ymmärtääksemme ei vaadi lainsäädäntömuutoksia ja on yhteensopiva Applen ja Googlen julkaiseman altistumisilmoitusrajapinnan sekä DP-3T-protokollan kanssa. Vaasan

sairaanhoidopiiriin suunniteltu ja toteutettu pilottiratkaisu olisi muokattavissa valtakunnallisesti sopivaksi, eikä valtakunnallisen ratkaisun suunnittelua ja toteutusta tarvitsisi aloittaa alusta.

Toisessa vaiheessa ratkaisu voidaan laajentaa hybridimalliin. Siinä mahdollisesti virukselle altistunut käyttäjä voi suostumuksellaan (muistiossa "suostumus 3") luovuttaa omat kohtaamisensa covid-19-positiivisten kanssa terveysviranomaisille jäljitystyön tueksi. Ratkaisu olisi edelleen hajautettu, sillä tunnisteet luodaan ja kohtaamistietoja vertaillaan käyttäjän mobiililaitteessa. Ratkaisu voitaisiin ottaa käyttöön, jos tarvittavat lainsäädäntömuutokset tehdään ja Apple ja Google antavat hybridimallin sovellukselle luvan käyttää altistumisilmoitusrajapintaa.

Kolmannessa vaiheessa ratkaisu voidaan integroida toimimaan muiden valtioiden mobiilisovellusten ja taustajärjestelmien kanssa. Ehtona tälle on, että valtiot valitsevat keskenään yhteensopivat mallit, jotka voidaan tietosuoja- ja tietoturvaperiaatteita noudattaen integroida keskenään. Alustavan selvityksemme perusteella hajautetut ratkaisut ovat keskenään helpommin yhteensopivia kuin muut ratkaisut. Keskitetyn ja hajautetun ratkaisun välinen integroiminenkin on periaatteessa mahdollista, mutta se voi tuoda mukanaan yksityisyyden suojaan liittyviä ongelmia.

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

Esityksessä on lähdetty siitä, että sovelluksen käyttäminen olisi vapaaehtoista. Tartuntatiedon merkitseminen sovellukseen, sovelluksessa olevien kontaktitietojen avaaminen ja altistumistiedon jakaminen terveydenhuollolle perustuisi henkilön suostumukseen. Tämä lähestymistapa on nähdäksemme yksinkertaisin lainsäädännön näkökulmasta. Hajautetussa mallissa tietojenkäsittely voitaisiin mahdollisesti perustaa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ("GDPR") mukaisesti käyttäjän suostumukseen. Kuten esityksessä on kuvattu, sovellus voidaan rakentaa esim. niin, että suostumuksen voi antaa erikseen eri käsittelytarkoituksiin, mikä tukee osaltaan GDPR:n vaatimuksia vapaaehtoisuudesta. Suostumuksen voisi peruuttaa poistamalla sovelluksen (ja käyttäjän puhelimeen tallennetut kohtaamisavaimet), jolloin käyttäjä ei olisi enää tunnistettavissa.

Koska henkilötietoja käsiteltäisiin viranomaistoiminnassa osana kontaktiketjujen jäljitystä ja koska suostumuksen käyttöön liittyy myös esityksessä kuvattuja epävarmuuksia, henkilötietojen käsittely voisi perustua loogisesti myös esim. GDPR:n 9.2 artiklan (h) ja (i) -alakohdissa kuvattuihin tarkoituksiin. Kuten esityksessä on todettu, tästä käsittelystä ja siitä vastaavista tahoista voitaisiin tarpeen vaatiessa säätää yksityiskohtaisemmin tartuntatautilaissa.

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

STM:llä, THL:llä ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalla lääkäriellä on nykyisen tartuntatautilain perusteella oikeus käsitellä niin sairastuneen kuin muidenkin henkilöiden niille antamia tartunnan jäljittämiseen tarvittavia tietoja. Vastaavasti Suomen tietosuojalain mukaan esim. henkilön terveydentilaa koskevia tietoja voidaan käsitellä, jos käsittelystä säädetään laissa tai jos se johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. GDPR:n mukaan terveydentilaa koskevia tietoja voidaan käsitellä esim. silloin, jos käsittely on kansanterveyteen liittyvän yleisen edun vuoksi, kuten vakavilta rajat ylittäviltä terveysuhkilta suojautumiseksi sellaisen unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön perusteella, jossa säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien, erityisesti salassapitovelvollisuuden, suojaamiseksi.

Nykyinen tartuntatautilaki mahdollistaa yllä kuvattu huomioiden tartuntojen lakisääteiseksi jäljittämiseksi tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn tietystä laajuudessa. Kuten muistiossa on todettu, tartuntatautilaissa voidaan kuitenkin myös säätää nykyistä tarkemmin esim. kontaktien jäljityssovelluksen yhteydessä tapahtuvasta tietojenkäsittelystä. Tämä selkiyttäisi tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta. Täsmennykset voivat olla tarpeen etenkin silloin, jos sovellukseen tuodaan keskitetyn järjestelmän elementtejä. Lainsäädäntömuutoksissa on tarkoituksenmukaista huomioida, millaiseksi viranomaisen toiminnassa tapahtuva tietojenkäsittely halutaan kehittää.

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

Koska säädösmuutoksissa voitaisiin ottaa tarkemmin kantaa sovelluksen yksityiskohtaisiin toteutusvaihtoehtoihin ja sovellukseen liittyvään viranomaisten toimintaan (esim. THL:n oikeus tarjota sovellus), ne olisi hyvä tehdä sovelluksen suunnittelun yhteydessä havaittujen tarpeiden pohjalta.

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Kuten muistiossakin kuvataan, merkittävin hyöty sovelluksesta on sitä käyttäville kansalaisille, jotka saavat tiedon mahdollisesta altistumisestaan nopeammin ja varmemmin kuin pelkän manuaalisen jäljityksen avulla.

Myös viranomaiset hyötyvät sovelluksesta, sillä se täydentää nyt tehtävää manuaalista tartuntaketjujen jäljitystä etenkin tunnistamalla potilaan unohtamia kohtaamisia sekä kohtaamisia tuntemattomien ihmisten kanssa.

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Merkittävä osa sovelluksen hyödyistä saadaan vain siinä tapauksessa, että riittävän moni kansalainen ottaa sovelluksen käyttöönsä. Niinpä kansalaisten informointiin ja aktivointiin on syytä kiinnittää merkittävästi huomiota osana sovelluksen käyttöönottoa. Projektin aikainen proaktiivinen viestintä sekä myöhemmin kansalaisille annettava käyttäjätuki ovat tärkeässä roolissa.

Yhtä lailla on kiinnitettävä huomiota palvelun levittämiseen viranomaisille, jotta jokainen sairaanhoitopiiri ottaa järjestelmän käyttöönsä heti osana tartuntaketjujen jäljitystä. Viranomaisten käyttäjätuen ja ohjeistuksen on niin ikään oltava kunnossa.

Sovellusten käyttämä Bluetooth-teknologia ei ole virheetön, ja riski niin sanotuille false positive -kohtaamisille on olemassa.

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

Kontaktien jäljitysovelluksen ja sen taustajärjestelmien integrointi muihin järjestelmiin olisi hyvä minimoida. Terveysviranomaisten tunnistautumiseen ja käyttövaltuushallintaan liittyvä integraatio olisi kuitenkin suositeltavaa tehdä jo heti ensimmäisessä vaiheessa. Myöhemmässä vaiheessa tarvitaan myös integraatiot muiden valtioiden vastaaviin järjestelmiin.

Suosittellemme etenkin iOS- and Android-sovellusten sekä soveltuvien osin myös taustajärjestelmien ja viranomaisten työkalujen julkaisua vapaana lähdekoodina.